דרך המלך — בראשית

דרך המלך

חלק א

על פרשיות

פרשת בראשית תר"צ

בראשית ברא אלקים וכו'. פרש"י ז"ל בראשית בשביל התורה ובשביל ישראל שנקראים ראשית. ונבין נא, הלא יש עוד דברים שכתוב בהם ראשית, בראשית ממלכת יהויקים כפרש"י. וכן נבין נא קושית ר"י לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה וכו'. ולמה לא יתחיל בבריאת העולם שקדמה לנתינת המצוה של החודש וכו' אמנם איתא מהבעש"ט ז"ל על הפ' מציץ מן החרכים. שכשהאדם בא לעשות עבירה או דבר מכוער ח"ו נופל עליו יראה ואומר הלואי שלא יראני אדם כדאיתא בגמרא, זאת היא התלבשות ניצוץ אלקות, שהוא ית' מצמצם את יראתו על האדם לשמרו מן דבר המכוער והאדם אינו יודע שד' ית' מביט עתה עליו במדת יראתו ונדמה לו שאיש מביט עליו דרך החלון, הפתח וכו' והוא מסתתר ואומר הלואי שלא יראני האדם עכ"ל הק'.

כי ד' ית' הוא לעילא מכל שמהן וכינוין ומשגיח בישראל אשר בעולם הזה ע"י מדותיו הקדושות, לכן כל מדותיו נמצאות בעולם רק שהן נסתרות מן האדם מפני שהאדם מסתיר אותם, אך כשבא לפגוע בהן ולכבות מדה מן המדות היא מתעוררת מתוך לבושה. למשל גחלת עוממת, כיון שמכוסה באפר אין האדם יודע שיש אש לפניו. וכשבא לכבותה במים היא מרתיחה ומשמיעה קול. כן מדות הקדושות נמצאות בכל דבר בעולם ובאדם, רק שמכוסות בהעפר שדרך האדם עליהן בשטויות ובהבלים שראשו ולבו של האדם מלאים, וכשבא לעשות דבר מכוער. שהוא ענין סילוק שכינה מקרבו בדבר הזה או מתעוררת המדה, והאיש מרגיש יראה.

ובאמת גם אהבה וכל המדות היה צריך האיש להרגיש אז, כי את כולן הוא פוגע עתה. רק כיון שהיראה היא מדה הראשונה שהאדם נכנס בה כנודע בחי' בזאת יבא אהרן אל הקודש, הבחי' שנקראת זאת, לכן מרגיש מתחילה את מדת היראה והשאר נשארות עוד מכוסות ממנו. כי גם את היראה עודו מרגיש מלובשת בלבוש גס, ביראה מן האדם, שלא יראני האדם.

ואם מתבונן ביראה זו ואומר הלא ד' מביט עתה עלי ביראתו. ומתגבר ומתקרב לד' ביראה זו אז מרגיש יראה טהורה לד' בלא לבוש, ולא יראה בלבד רק גם שאר המדות. כיון שהסיר מעט את הלבוש מן מדותיו. ולא במי שבא לעשות דבר מכוער בלבד, רק בכלל. כי איתא בספ"ק שאף מי שהולך בדרך הישר ג"כ אל יחזיק טובה לעצמו כי הרבה מן טובו שהוא הולך בו בא מפני שמתבייש בפני בנ"א, ובפרט מי שמרגיש בקרבו בפועל ממש פניות ח"ו, צריך הוא להתבונן כנ"ל שזה הכל הבטת ד' שמביט בו ומתלבש ראיית ד' בלבוש של פניה ויראה. לאמר הלא אנשים רואים אותי. וכשידע זאת יוכל להסיר את הלבוש ולירא לפני ד'.

לכן ראשית כל צריך הישראל לדעת שד' ית' אינו מתנהג עמו כמו שהוא מתנהג עם ד'. ואף שהוא התרחק ממנו. ד' קרוב אליו ומצמצם את מדותיו לכל ענייניו. ובכל דבר שבא לפני האדם הן במחשבה רצון ומעשה יכול לגלות את מדות הקדושות, כנ"ל שאפי' כשבא לעשות דבר מכוער ח"ו גם אז יראת ד' לפניו, וכמו שאמרה הגמ' בכל דרכיך דעהו אפי' לדבר עבירה, שגם אז יכולים לדעת ולהכיר אותו ית', וזהו כל יכולתנו להתפלל לד' ע"י שד' ית' בנו תמיד.

וכשבא האיש ישראל להתפלל צריך לגלות מקודם את הבחי' שכינה שירדה עלינו בגלות והיא נמצאת גם בקרבנו רק שהיא מכוסה בלבושים, והוא מוציאה ומגלה אותה בתפלתו בחי' ממעמקים קראתיך ד', כמו ויקרא את יוסף ויריצוהו מן הבור. כן קורא אני את ד' שיעלה מן המעמקים שלי, פין מיין טיפעניש ריף איך דיך ארוים ד'. ובהאלקות שמגלה מקרבו מתפלל לד', ואז התפלה שמתפלל היא כמו שאיתא בקדושת־לוי על ויקרא ה' ה', שד' ית' קורא לד'.

וצריך להפריש עצמו קודם התפלה מן העולם ולכוון שהוא מתקרב עתה לדבר עם ד'. כביכול. וכשמפריש את עצמו מן העולם ושאונו. אז גם הלבושים שחלק אלקות מלובש בהם בכחו מחשבותיו רצוניו וכל מעשיו חולפים. והאלקות שבהם מתגלה, לפי הפרשתו עתה מן העולם והתקרבותו לד'. ובשעת התפלה צריך לשעבד את כל כחו שיפעלו האהבה היראה, ובכלל גם בכח גופו יעבוד. בחי' כל העונה אמן בכל כחו. ואפשר זה הענין לפי ענינינו בעבודה, הא דאיתא בר"מ בהר ק"ט ב' שהקרבנות א"א להקריב בזמן הגלות מפני שהקרבן עולה עד בחי' יצירה ובריאה. ושם יש פגם ביחוד בזמן הגלות, משא"כ תפלה עולה עד לאצילות ולשם לא הגיע הפגם לכן גם בזמן הגלות יכולים להתפלל, ע"כ. כי אלמלא חטא האיש בדבר מדברי העולם כי אז לא היה נפגם ונתרחק כ"כ, כי כל ענין החטא נשתלשל מן השבירה, והשבירה היתה מפני שקבלו יותר מכפי יכולתם לקבל כנודע. ע"פ פשוט יכול להיות כיון שגם את הכלים והצמצום עשה ד' וגם הם מאלקותו ית' האציל ד'. לכן לא יכלו לצמצם כ"כ וקבלו בלא צמצום והגבלה, וכשנשברו ונפלו ושם בהתרחקותם יכול היה להתוסף עליהם לבוש וצימצום יותר עד שמחל' החיצוניות שבהם נעשה סט"א ר"ל יכול היה גם מן הטוב שבהם לברא עולם התיקון שהוא בצמצום והגבלה שיקבלו רק כפי יכולתם לקבל.

לכן גם האדם שפוגם ח"ו, אם פגם רק בעצמו כיון שגם הלבוש וההסתר שעשה בזה מעצמו הוא, והוא טרם שחטא עוד לא התרחק כ"כ, לכן א"א לו לעשות מעצמו הסתר גדול, משא"כ כשחטא עם דבר מדברי העולם, שחלק קדושתו ונפשו שבקרבו התרחק ממנו לעולם, יכול להעשות שם קליפה גסה והסתר גדול ח"ו. ותשובתו יותר קשה.

והגמ' אומרת על עשה תשובה לא זז משם עד שמוחלין לו מיד, וכנ"ל מפני שעבר על עשה שלא עשה אותה ולא פעל ועשה בדבר מדברי העולם ולא זז משם חלק קדושתו וכל הלבוש וההסתר עם עצמו עשה, לכן מוחלין מיד. משא"כ בלא תעשה שעשה פגמו עם דבר מדברי העולם, נעשה מיץ שבירת הכלים ולבוש גס נתוסף על חלק נפשו והאלקות שיצא ממנו, תשובתו חמורה. וגם חטאת באה על לא תעשה, כין שזז משם והלבוש וההסתר עשה עם דבר מדברי העולם. צריך הוא להקריב דבר מדברי העולם לד' ולבטל בזה את חלק העולם והלבוש לד'. ולא על העבירות שעשה בפועל ממש עם העולם צריך קרבן כפרה, רק גם על הרהור הלב שהרהר עם העולם צריך קרבן, כמו העולה. אף שהוא דורן מ"מ מכפרת על הרהור הלב. וכן התמידין אמרו חז"ל שהן לכפר, תמיד של שחר מכפר על עבירות הלילה ושל בין הערביים מכפר על עבירות היום.

וכיון שהקרבן הוא תיקון העולם. ובהעולמות אין אור אלקי שופע עתה בזמן החורבן ביחוד שלם. לכן אסור להקריב. משא"כ התפלה שהיא תיקון האדם בעצמו ואת האלקות שבקרבו הוא מגלה בתפלה ובהאלקות הזה מתפלל. בחי' ויקרא ה' ה', לכן גם בזמן החורבן יכול להתפלל, כי תפלת ד' שבקרבו עולה למעלה מן העולמות עד בחי' האצילות, למקום שלא פגע הפגם בהיחוד. גם הקרבנות עתה הם בחי' ונשלמה פרים שפתינו, שע"י הדבורים שמדבר מן הקרבן בתפלה יכולים לתקן מה שלא יכולים עתה בזמן החורבן לתקן בקרבנות בפועל. הקרבנות בעולם עולים רק עד יצירה ובריאה וכיון ששם אין היחוד בשלימות לכן אין יכולים להקריב. משא"כ התפלה שעולה עד האצילות, אז דבורי הקרבן שאומר ג"כ עולין עמהם עד האצילות, ושם היחוד שלם והקרבן נתקבל.

אלא שהתשובה בקרבן בפה היא יותר קשה מאשר לפנים, בקרבן בפועל. משל לבן שחטא נגד אביו. ואף שבמעשיו שעשה לא גרם נזק לאביו מ"מ כועס עליו אביו מפני שפגם באהבתו ובהתקשרותו אליו. כי אילו היה אוהבו אהבה שלמה לא היה עושה נגד רצונו. לכן אם אינו מוסיף עתה אהבה יתירה על זו שהיתה לו בשעה שחטא ולא נתעלה למצב שהוא למעלה מן החטא. ורק שמפייס את אביו שלא יחטא עוד. נשאר עדיין פגם וטינא באביו אף שכיפר לו על חטאו. משא"כ אם מעורר בקרבו אהבה יתירה על זו שהיתה לו מקודם ועולה למצב שלמעלה מן החטא אז כל החטא נמחק כיון שהוא עתה במצב שלמעלה מן החטא, ולמצב הזה אין החטא נוגע ופוגע.

לכן התפלה והתשובה שצריכות לעלות עד למעלה מן פגם היחוד צריך האיש גם בעצמו להתעלות למעלה מן הפגם שלו. כי האהבה והיראה שיש לאיש ישראל יש בהן גם כן מדרגות. אהבה שבעשיה. למשל אם אהב את ד' רק בשביל הטובות שעשה עמו בעוה"ז שבאה אהבתו רק מן העשיה. וכן יראת העונש שלא יענש בעוה"ז. ויש אהו"י למעלה מזה. אם אוהב את ד' בשביל שעזרו לנצח את יצרו וירא מעונש של גיהנום. והיא בחי' אהו"י של יצירה וכו' ויש אהו"י טהורה, שבשעה שמתבונן בד' נפשו משתוקקת באהבה רבה אליו בלא שום טעם רק סתם נפשי חולת אהבתך. ומזה מתעורר ביראה לד' יראה טהורה, כמו שמרגיש האיש בקרבו לפעמים בזמנים של מוחין דגדלות שלו, והיא אהו"י של אצילות בקרבו. והיא אהבה רבה כנ"ל בחי' חולת אהבה, נכסוף נכספתי, לא לפי ערך הטובות שעשה ד' ולא כפי שאוהבים ג"כ לאיש שעשה טובות, רק אהבה טהורה לד', אהבה שלמעלה מן מצבו שלפנים בעת חטאו.

לכן אם כששב, אינו מתעורר לשוב באהבה יתירה ע"ז שהיתה לו בשעה שפגם ונשאר באהו"י של בריאה יצירה ועשיה שלו, אז כמו שאת הקרבנות בפועל א"א להקריב כן גם דבורי הקרבנות אינם עולות, משא"כ התשובה שלו שעולה עד האצילות יכולה להעלות גם את הקרבנות שלו שבדבור. וכן התפלה שעולה עד האצילות צריך גם הוא לעלות בה עד בחי' האצילות שלו, שהיא התעוררות שלמעלה מן העולמות. ואם מתעורר רק מדבורי התפלה ואינו עולה מהם ולמעלה וגם התגלות האלקית שבקרבו לא גילה יותר רק כפי דיבורי התפלה של צרכיו, הגם שזו ג"כ תפלה מ"מ נשארה תפלתו בבריאה יצירה ועשיה, וע"ז הן פסוקי דזמרה לספר שבחי ד' ולהתעורר מהם. וחסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת קודם התפלה, להתעורר למעלה מן הדבור בכלל, ובדברם אח"כ דבורי התפלה היו מורידים את אור האצילות והתעוררות אהו"י ותפארת של אצילות גם לדבריהם. אף לדברי התפלה של צרכי עוה"ז, ובכל העולמות האירו אור העליון, והכל היה לשם ד'.

ואפשר זו גם העצה. איך יכולים לבא להתעוררות ולהתגלות חלק אלקות שבקרבו בלא התעוררות של צרכי עצמו. אף למעלה מן הדבור ע"י שוהין שעה אחת קודם התפלה. כי כנ"ל באמת יש בכל איש ישראל בכל עניניו חלק אלקות, רק שהאדם מסתיר זאת במחשבותיו רצוניו וכל עניניו. עד שגם הקדושה ואף מדה קדושה כיראה כשמתגלית לו ע"י עניניו נראית לו יראה שלא יראהו איש. ובאם היה האדם מעמיד ומפסיק על שעה את כל שטף מחשבותיו ורצוניו, היה חלק אלקות נראה לו בלא לבוש. רק כיון שהאדם רודף אחר מחשבותיו, מה יעשה מחר איך יתפרנס איך יתכבד, לכן כל מחשבותיו שוטפות בלי הפסק. וזה שאמרה המשנה ושוב יום אחד לפני מיתתך. שיחשוב בדעתו שאין לו ח"ו מחר ואין לו לחשוב על מחר ולא יטריד במחשבותיו. וזה שוהין שעה אחת קודם התפלה. שוהין והוא נשאר עומד בדעתו ומחשבותיו. ואז אהו"י טהורה של בחי' אצילות שלו תתגלה לו.

והנה על בראשית אומר רש"י ז"ל שאין המקרא אומר אלא דרשני. כי תיבת בראשית זו אינה סמוכה כבראשית ממלכת יהויקים וכו' ולכן דרשו חז"ל בשביל התורה וישראל שנקראו ראשית, כי אם אומרים בראשית דבר זה. אז רק מן קצה הראשון שלו מדברים, כי בראשית ממלכת יהויקים אין מדברים מרגע קודם שמלך רק מן הזמן שכבר מלך, רק מראשית ממלכתו. ואם היתה כוונת התורה בבראשית על בראשית בריאת שמים וארץ אז היו מדברים מן הזמן שכבר התחילה הבריאה. וכיון שזאת א"א מפני שהמים קדמו כפרש"י ז"ל. ותיבת בראשית אינו סמוך לאמר בראשית בריאת העולם כנ"ל כי המים קדמו לא השמים. ובראשית תיבה לעצמה היא. א"כ מדברים מן הראשית לעצמו ראשית שקדם לבריאת השמים וארץ ומהו הראשית שקדם לבריאת העולם. התורה וישראל. ואף שהתורה הרבה אחר הבריאה ניתנה וכן ישראל, מ"מ כיון שבשביל התורה וישראל נברא העולם הם הראשית לו. וקודם לו. בחי' עלה במחשבה. לכן יכולת הישראל לעלות בתפלתו גם אל בחי' אצילות למקום שהקרבנות מן העולם אינם יכולים לעלות. כי הם תחת הבראשית בהעולם והישראל הם בחי' בראשית. אצילות שאיהו וחייהו חד בהון כנודע.

וע"ז מקשה ר"י, כיון שלא באה התורה להורות לנו את סדר הבריאה רק להורות לנו את הראשית שקדמה לעולם היה צריך להתחיל במצוה ראשונה. שישראל הם ראשית העולם. ולמה מפני התורה והמצות שקבלו. א"כ רק בשעה שקבלו את המצוה ראשונה נתגלה הראשית שלהם. ובה היה צריך להתחיל. אלא משום כח מעשיו וכו'.